

□□□□

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ЗА ПЕРИОДОТ
2013 - 2017

Скопје, јануари 2013 година

НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ЗА ПЕРИОДОТ 2013 - 2017

Врз основа на член 9 од Законот за културата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/98, 49/03, 82/05, 24/07, 116/10, 47/11, 51/11 и 136/2012), Собранието на Република Македонија на седницата одржана на _____ донесе

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ЗА ПЕРИОДОТ 2013-2017

1. ВОВЕД

1.1. КОНЦЕПТ И МИСИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА

Правната основа за донесување на Националната стратегија за развој на културата е содржана во член 9 од Законот за културата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/98, 49/03, 82/05, 24/07, 116/10, 47/11, 51/11 и 136/2012), според којшто, заради остварување на националниот интерес во културата, Собранието на Република Македонија донесува Национална стратегија за период од пет години. Националната стратегија за развој на културата со Законот е дефинирана како стратегиски документ со кој се утврдуваат среднорочните цели и приоритети за развојот на културата, како и организациските, финансиските и административните мерки за нејзино остварување. Акцискиот план за реализација ги дефинира конкретните активности, проекти и мерки за реализација на Стратегијата во периодот од 2013 до 2017 година, при што ги посочува носителите на одделните активности, динамиката на нивната реализација, проекциите на буџетските и на вонбуџетските средства, секторските и интерсекторските интереси од областа на културата, како и очекуваните ефекти и индикатори за процена во спроведувањето на Стратегијата. Принципите и целите содржани во Стратегијата ќе имаат практична реализација преку годишните програми на Министерството за култура за финансирање на националниот интерес во културата.

1.2. МЕТОДОЛОГИЈА

Подготовката и изработката на Националната стратегија се сериозна и високостручна работа која подразбира широки теоретски познавања, практични искуства, мултидисциплинарен пристап и јасна визија.

Министерството за култура, во функција на подготовка на Националната стратегија, изработи документ – „Анализа на состојбите во областа на културата за периодот од 2005 до 2011 година“, кој даде пресек на актуелните состојби во културата. Анализата јасно ги дефинираше слабостите на постојниот систем во

културата, потребите и развојните насоки кои ќе го унапредат остварувањето на културата.

Исто така, беа спроведени истражувачки активности, компаративни анализи со културните политики на други земји, консултации, анкети, дебати со установите од областа на културата, со високообразовните установи, со МАНУ, со Советот за култура и Советот за македонски јазик, со експерти од областа од земјава и од странство, со граѓански организации и други целни субјекти. Истовремено, во процесот на подготовката беа вклучени и другите органи на државната управа.

На 18.10.2012 во Музејот за македонската борба за државност и самостојност - Скопје се одржа и јавна расправа, која беше проследена со големо присуство на многу чинители во културата. Во атмосфера на конструктивен дијалог, беа разгледани сите аспекти на Стратегијата и беа искажани афирмативни забелешки и предлози, кои по расправата беа соодветно вградени во текстот на Стратегијата.

1.3. РЕЗИМЕ

Предизвиците на новото време, глобализацијата, новите технологии и вредносните ориентации, како и начинот на животот денес, на културата ѝ даваат карактеристики на исклучително развојна сфера. Културата на денешницата е подрачје од кое извираат творечки односи и предизвици релевантни за вкупниот современ развој. Затоа улогата на државата како институционална рамка е да ги стимулира, помага, унапредува и да ги развива културните односи во општеството, односно да ја интегрира културата во функција на целокупниот општествен развој.

Спроведувањето на Стратегијата зависи од повеќе фактори поради што е неопходно континуирано и ангажирано дејствување на сите субјекти од областа на културата и од другите сфери на општествениот живот.

Иако Националната стратегија го врамува периодот од 2013 до 2017 година, во нејзините цели и приоритети се препознаваат долгорочни насоки за развој на културата во РМ. Поради овој факт целите и приоритетите изразени во општиот дел на Стратегијата се значително побројни од предвидените активности во Акцискиот план, односно во Акцискиот план се предложени активности кои објективно можат да се реализираат во следниот петгодишен период.

2. ОСНОВНИ НАЧЕЛА И ПРИОРИТЕТИ НА КУЛТУРНАТА СТРАТЕГИЈА

2.1. НАЦИОНАЛНИОТ ИНТЕРЕС ВО ОБЛАСТА НА КУЛТУРАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Културата е фактор кој го поттикнува цивилизацискиот развој, ја зголемува општествената кохезија и ја профилира сликата на една држава во меѓународни рамки.

Националната стратегија за развој на културата на една држава треба да се базира на основните постулати на културните политики на современоста:

- од една страна, поддршка на традиционалните творечки и применети уметности и заштита на културното наследство,
- од друга страна, создавање општествен амбиент кој ќе овозможи имплементација на новите технологии во сферата на културата и уметноста

и кој ќе го поттикне развојот на креативните индустрии, на културниот менаџмент и маркетинг и на приватните иницијативи.

Во тој контекст, Стратегијата го дефинира националниот интерес на државата во културата во широк дијапазон, како:

а) уметничко творештво во коешто спаѓаат: книжевноста, издаваштвото, сликарството, вајарството, музиката, театарот, филмот, балетот и современиот танц;

б) културното наследство во коешто спаѓаат: недвижното културно наследство, движното културно наследство – библиотечната, музејската и дејноста за заштита на аудиовизуелните добра и духовното културно наследство;

в) областите кои се комплементарни со културата, како:

- науката и образованието,
- менаџментот и маркетингот,
- креативните индустрии, новите технологии и медиуми во производството, дистрибуцијата и рецепцијата на културата,
- алтернативните културни изразувања,
- културниот туризам,
- дигитализацијата на културното наследство и на современото творештво,
- интермедиијалните и мултимедиијалните креативни практики и
- меѓународната културна политика.

Стратегиски национален интерес за Република Македонија е да се поттикнува свеста кај граѓаните за нивната припадност кон државата во којашто, освен наследените традиционални и етнички обележани вредности и облици на културно изразување и идентификација, постојат и други, актуелни и перспективни облици на културно и уметничко творештво, кои го создаваат граѓанскиот амбиент на непречена и стимулативна творечка и креативна културна комуникација. Во таквиот социокултурен амбиент постојано ќе се осовременува заедничкиот културен интерес на сите граѓани на Република Македонија, независно од нивното етничко потекло, верска определеност и друг вид припадност.

За развојот на културата на Република Македонија, од стратегиска важност е таа да се заснова врз врвни уметнички, професионални и стручни критериуми за да може да се афирмира не само на локално и на државно ниво, туку и во меѓународните системи на културните вредности. Само така, репрезентативните елементи што ги документираат културниот диверзитет и постојниот плурализам во Република Македонија ќе можат да се претстават како вредности од пошироко културно значење. Во тој контекст, во наредниот период Република Македонија ќе ги поттикнува врвното и елитното уметничко творештво и системот на врвни културни вредности, но, исто така, и ќе обезбедува услови за помасовна дистрибуција и рецепција на културните и на уметничките вредности.

2.2. ПРАВО НА КУЛТУРА

Универзалната декларација на Обединетите нации за човековите права од 1948 година го дефинира „правото на култура“ како дел од основните човекови права. Прокламирањето дека секој има право слободно да учествува во културниот живот на заедницата, значи дека властите одговорни за тие заедници се должни да му обезбедат на поединецот средства и начини за учество во културниот живот.

Во Република Македонија, тргнувајќи од оваа декларација на Обединетите нации, како и од други меѓународни конвенции за заштита на човековите права, културата е утврдена како темелна вредност на општеството. Концептот на основните слободи и права на човекот и на граѓанинот, признаен во меѓународното право, е уважен и во Уставот на Република Македонија и треба доследно да се имплементира во областа на културата.

Уставот на Република Македонија утврдува дека културните права се дел од основните слободи и права на човекот и на граѓанинот, затоа што со нив се гарантира слободата на уметничкото, научното и на другите видови творештво, односно се гарантираат правата кои произлегуваат од научното, уметничкото или друг вид интелектуално творештво.

Со Уставот на Република Македонија се гарантирани заштитата и афирмацијата на културното наследство и на современото културно и уметничко богатство на македонскиот народ и на другите народи кои живеат во Република Македонија. Исто така, со Уставот на Република Македонија, особено со Уставните амандмани во корпусот на културните права, се предвидува дека припадниците на различните заедници имаат право слободно да го изразуваат и да го развиваат својот културен идентитет, да основаат културни и уметнички институции, научни и други здруженија.

Поаѓајќи од фактот дека културата се остварува врз начелото на рамноправна положба на сите физички и правни лица, Националната стратегија за развој на културата се залага за доследна имплементација на граѓанскиот концепт на културата во Република Македонија при што секој граѓанин на Република Македонија, независно од неговото потекло, етничка, верска, полова и политичка припадност, има еднакво право на култура и на пристап во рецепцијата на културата.

Од особено значење е принципот на загарантираното право на естетски, уметнички и културен диверзитет да се имплементира и во однос на маргинализираните социјални групи, како и на лицата со посебни потреби, со што ќе се избегне социјалната дискриминација во сферата на културата. За таа цел, од стратегиски интерес е да се обезбедат соодветни технички и програмски предуслови за рамноправно вклучување на лицата со посебни потреби во културниот живот. Во тој контекст, се охрабруваат јавните, националните и стручните установи, во рамките на реалните можности и потреби, да вработуваат лица со посебни потреби. Исто така, државата ќе развива механизми со кои ќе се обезбедува непречен пристап до културните содржини на сите граѓани без оглед на нивната социјална положба.

2.3. СЛОБОДА НА УМЕТНИЧКО ИЗРАЗУВАЊЕ

Националната стратегија за развој на културата поаѓа од премисата дека уметничкото изразување е сосема слободно. Тоа во својата основа претставува составен дел на корпусот на основни човекови права и слободи. Република Македонија е држава во која егзистираат различни културни матрици. Во вакви услови, слободата на уметничкото изразување добива уште повеќе и значење и одговорност. Одговорност во смисла на постојано негување на тенденциите за изградба на општество на социјална благосостојба и хомогенизирани поединци,

кои своето уметничко изразување ќе го споделуваат со јавноста во согласност со своите афинитети и со афинитетите на средината.

Универзалните цивилизациски принципи: (а) правото на култура и на еднакви можности за пристап до културата; (б) слободата во уметничкото изразување и (в) автономијата на субјектите што ја остваруваат културата, ги поттикнуваат творечкиот и интеркултурниот дијалог и го движат општеството напред. Во општества во кои не постои слобода на уметничко изразување не постои ни слобода на дијалог, особено не на интеркултурен дијалог. Со самото тоа не постојат ни основни предуслови за прогрес, за негова модернизација и приспособување кон глобалните промени кои се незапирливи константи. Притоа, кога се зборува за слобода на уметничкото изразување, особено во услови на постоење на различни култури, плурализмот на изразувањето добива уште поголемо значење. Јавната и приватната културна, традиционална и алтернативна сцена не само што треба да бидат изедначени, туку треба и да бидат постојано поттикнувани во остварувањето на стратегиските интереси на Република Македонија. Моќта на човековата природа секојдневно да ги надминува привидно ненадминливите бариери, постојано ја потенцира потребата од создавање и негување услови на конкурентност меѓу различните културни сцени и нивно постојано поместување, преклопување, па и нивно заменување. Со еден збор – нивно зближување, што е и основата на оваа Стратегија.

2.4. ХАРМОНИЗАЦИЈА НА ПОЛИТИКИТЕ НА КУЛТУРЕН ДИВЕРЗИТЕТ, КУЛТУРНА ИНТЕГРАЦИЈА, МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ И ИНТЕРКУЛТУРАЛИЗАМ

Република Македонија, но и многу други држави во светот кои според структурата на населението се мултиетнички и мултирелигиски, а со самото тоа и мултикултурни, во развојот на културата се соочуваат со еден од базичните предизвици. Од една страна да ги негуваат поединечните и колективните културни вредности на заедниците, а од друга страна да развиваат систем на културни вредности кои истовремено ќе го хармонизираат општеството. Во согласност со Уставот и со законите во Република Македонија, негувањето и развивањето на културите на различните етнички заедници е составен дел на системот на уживање и практикување на загарантираните права и слободи на секој поединец и на заедницата во целина. Сосема разбирливо, легитимно загарантираните права на слобода на негување на сопствениот културен идентитет бараат политики кои ќе го овозможат тоа, без нарушување на главниот стратегиски правец - изградба на општество на социјална благосостојба. Токму од тие причини негувањето и промоцијата на културното наследство, а со самото тоа и културниот идентитет на секој поединец или заедница, треба да биде во функција на истакнување на наталоженото заедничко културно наследство, односно на новопромовираните културни достигнувања кои ги красат сите развиени општества во светот. Културното наследство, во најширока смисла на зборот, не претставува само симбол на минатото. Тоа е и дискурс низ кој сите ние ги гледаме и ги доживуваме денешните состојби во нашето општество, но и пошироко. Токму од тие причини, негувањето и поттикнувањето на културниот диверзитет во Република Македонија треба да биде и во функција на негово доследно почитување.

2.5. КУЛТУРАТА КАКО РАЗВОЈ

Планирањето на културниот развој треба да биде засновано врз соодветна методологија, врз основа на мултидисциплинарни истражувања, факти и интерпретации.

Поради тоа, еден од основните приоритети на Националната стратегија за развој на културата е поддршката на културолошките истражувања кои ќе се реализираат преку соодветните научни установи профилирани за истражување на културата и уметноста, како и преку основање на нов институт за култура.

2.6. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ВО КУЛТУРАТА И КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ

Современите технологии и креативните индустрии во културата го поттикнуваат развојот на современата култура, особено во доменот на применетите уметности и креативните практики, во насока на препознавање на економската, производствената и на профитабилната димензија на културата. Испреплетеноста на индустријата, уметноста и науката, синергијата на техничките помагала и креативната уметност се нов поттик за развој на уметностите.

Заради поставување повисоки стандарди на визуелна естетика, културна комуникација и создавање препознатливи брендови, во иднина треба особено да се поттикнува развојот на дизајнот, во сите негови форми.

2.7. КУЛТУРЕН МЕНАЏМЕНТ И МАРКЕТИНГ

Реформите во културата не можат да се спроведат без зајакнување на администрацијата во културата и нејзино управување, и на централно и на локално ниво. Промовирањето на врвните стандарди во културата подразбира соодветна измена и на начинот на управување со културата.

Подобрувањето на управувањето во културата (менаџмент во културата) ќе влијае врз изградбата на моделот на културно живеење, планирањето на културниот развој, планирањето на развојот на дејностите од областа на културата, на културните установи, производството и дистрибуцијата на културните дела, како и на културната соработка.

Подобрувањето на управувањето и зголемувањето на маркетингот во институциите од областа на културата ја мотивираат културата да постигнува врвен квалитет, како и пазарен успех (профит), економичност и ефективност во работењето.

Значаен сегмент во работењето на културните установи е кадровскиот менаџмент, односно раководењето со човечките ресурси и вработувањето кадри кои би работеле на маркетиншки план за промоција на производите на културната дејност и нивно пласирање на светската сцена.

2.8. НЕЗАВИСЕН КУЛТУРЕН СЕКТОР

Флексибилноста во културното творештво, индивидуалните иницијативи, независната културна и творечка сцена ја прават порелјефна културната мапа на Република Македонија.

Значаен дел од културната понуда во нашата држава се проектите и иницијативите на независниот културен сектор. Од стратегиски интерес е на нив

да се гледа како на важен фактор во создавањето и во прифаќањето на новите уметнички вредности, методологии и практики, но и како одржлив видлив и влијателен општествен сегмент кој активно учествува во социокултурните процеси. Иницијативите на независниот културен сектор се ефикасни афирматори на современата култура во државата и во странство, потоа во комуникацијата со јавноста и со граѓаните при освојувањето на потенцијално новата публика. Искуствата од независниот културен сектор, несомнено, се едукативно полезни и за другите субјекти што ја остваруваат културата.

Имајќи ги предвид овие факти, Министерството за култура во иднина, во зголемен обем, ќе поддржува проекти кои внесуваат иновативност и разновидност во културните случувања, кои се резултат на интермедијалниот и интердисциплинарниот пристап и кои се финансираат од повеќе фондови, но неопходно е овој сектор, заради сопствените потенцијали со кои располага, точно да ја дефинира и да ја одрази во практика сопствената позиција во општеството.

Министерството за култура ќе иницира обезбедување на мултимедијален простор и соодветни услови за продукција и презентација на современите културни и уметнички програми на независниот културен сектор кои ќе бидат значаен инструмент за унапредување на соработката меѓу јавниот и независниот културен сектор. Моделите на соработка и финансирање на овој простор дополнително ќе бидат утврдени преку дијалог меѓу Министерството за култура и независниот културен сектор. Развојот на заемниот дијалог ќе влијае врз решавањето на сите отворени прашања кои не се доволно елаборирани и дефинирани во поширокиот општествен контекст.

2.9. ПОТТИКНУВАЊЕ НА ДОМАШНОТО УМЕТНИЧКО ТВОРЕШТВО

Стимулирањето на домашното уметничко творештво е еден од врвните приоритети на Министерството за култура. Овој сегмент стратегиски се поддржува и се развива во сите дејности од областа на културата. Организираното поддржување на македонското творештво, од страна на националните установи и на другите релевантни субјекти, ќе придонесува за збогатување на фондот на национални дела, а од друга страна пошироката публика ќе има можност да се запознае со актуелниот македонски творечки опус. Притоа ќе се афирмираат уште понагласено улогата и статусот на творецот и на уметникот во македонското општество.

2.10. КОНТИНУИРАНО ПОВРЗУВАЊЕ НА ДИЈАСПОРАТА СО СОВРЕМЕНИТЕ КУЛТУРНИ ТЕКОВИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Уставот на Република Македонија предвидува обврска државата да се грижи за положбата и за правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија, да го помага нивниот културен развој и да ги унапредува врските со нив. Во таа насока, Министерството за култура ќе развива програми со кои ќе се негува македонската култура меѓу македонските малцинства во соседните земји и македонските заедници во дијаспората. Во рамките на овие програми посебно ќе се реализираат активности за промовирање и заштита на македонската култура, македонскиот јазик и дијалектите. Исто така, ќе се организираат културни манифестации во странство

чија цел е зацврстување на ефективните врски со матичната земја, а ќе се отвораат и културни центри во овие земји.

2.11. КУЛТУРНАТА ЕДУКАЦИЈА НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И УЛОГАТА НА МЛАДИТЕ ГЕНЕРАЦИИ

Ако интеркултурниот дијалог е битна одлика на современите цивилизации, културната едукација е основа на интеркултурните односи и, во тој контекст, таа треба да биде соодветно застапена во целокупниот образовен процес.

Образованието во културата, освен поголема застапеност на уметничките предмети (ликовно и музичко образование, книжевност, филм, театар, танц, изведувачки уметности, аудиовизуелна култура, културно наследство), подразбира и нови методологии во усвојувањето на знаењето.

Токму затоа, освен во редовните форми и степени на образование, културната едукација во Република Македонија во претстојниот период ќе се реализира и во установи од областа на културата. Установите од областа на културата на систематски начин ќе треба да ги истражуваат културните потреби на младите преку осмислување програми наменети за нив и проекти што младите самостојно ќе ги реализираат.

Создавањето услови за учество на младите во проектите на установите од областа на културата, развивањето критички однос кон културните настани, иновативноста и креативноста, свесноста за културниот плурализам и запознавањето на културата на другите поволно ќе влијаат врз развојот на младите и на нивното натамошно професионално определување.

Министерството за култура во иднина ќе создава посебни форуми за поддршка на дебитантите во културата, кои ќе овозможат развивање на нивните творечки потенцијали и ќе им дадат поттик за нивниот натамошен развој.

2.12. УЛОГАТА НА МЕДИУМИТЕ КАКО ФАКТОР КОЈ ВЛИЈАЕ ВРЗ ОБЛИКУВАЊЕТО НА КУЛТУРНИОТ АМБИЕНТ

Медиумите се клучен фактор во културната едукација на граѓаните и суштински учествуваат во креирањето на културниот амбиент. Оттука следува неопходноста од компетентна селекција на едукативните и на другите програми што ги емитуваат медиумите, како и создавање на сопствена продукција која, не само што ќе ги афирмира домашните автори и репродуктивци, туку ќе придонесе и за задоволување на потребите на сите консументи. Медиумите имаат голема одговорност во градењето на културната перцепција на граѓаните, па во иднина треба да настојуваат, со своите програми (културни и други), позитивно да влијаат врз моделирањето на доминантните културни матрици и вкусови, особено на младата популација.

Многу значаен сегмент во едукацијата е и уметничката критика, којашто треба да се профилира како развоен фактор на културата и како коректор на нејзините естетски вредности.

3. ОПШТИ ЦЕЛИ ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Националната стратегија за развој на културата за периодот 2013-2017 ги има следниве општи цели и приоритети:

- Да се поттикнува развојот на културата во сета нејзина комплексност на:
 - (а) наследениот традициски и етнокултурен идентитет на македонскиот народ и на другите народи кои живеат во Република Македонија, (б) мултикултуралната реалност на македонското општество, (в) естетскиот плурализам на уметничките вредности и (г) хуманистичката, етичката, едукативната, забавната, економската, производствената, кохезивната и другите димензии на културата.
- Да се усогласат развојните културни политики во Република Македонија со релевантните развојни културни политики од меѓународен карактер (ОН, УНЕСКО, СЕ, ЕУ).
- Да се негува комуникацијата на одделните културни идентитети, при што ќе се подига свеста за културата како сфера од посебен општествен и национален интерес.
- Да се воспостави поволен финансиски и материјален амбиент за долготраен развој на културата со заложба за континуирано зголемување на буџетските средства наменети за финансирање на програмските активности во културата.
- Да се стимулира креативниот уметнички потенцијал на сите граѓани на Република Македонија независно од нивната етничка, верска, идеолошка, политичка, социјална, родова и старосна припадност.
- Да се создадат услови за соодветно образование на талентираниите млади кадри, за едукација на граѓаните во областа на културата и уметноста и за примена на новите методи во културната едукација во образовниот систем во рамките на државните и приватните институции.
- Да се воспостави и да се одржува цврста соработка меѓу секторот култура и секторите образование и наука, меѓународната политика и туризмот и другите сектори кои се имплементираат во културниот сектор како основа за развој на културата и на општеството.
- Да се поттикне основањето на истражувачки установи од областа на културата (како: Институт за култура, Центар за книга, Научен центар за истражување на културното наследство во МАНУ итн.).
- Да се издвои посебен фонд за закуп на интернет-простори кои ќе ја афирмираат културата на Република Македонија во меѓународни рамки и ќе ја подобрат информираноста за културната историја на Република Македонија.
- Да се поддржи издавањето на референтно списание за култура и уметност, како и издавањето на публикации релевантни за одредени дејности од областа на културата (со меѓународен карактер).
- Да се поддржуваат проекти за промоција и пласман на културата на Република Македонија во меѓународни рамки.
- Да се остварува континуирана заштита на културното наследство независно од неговото историско, цивилизациско и етнокултурно обележје.

- Да се дигитализира современото уметничко творештво како дел од современото културно богатство на Република Македонија.
- Да се создадат услови за зголемување на бројот на културните добра под заштита на УНЕСКО како културни добра со исклучително светско значење.
- Да се унапреди заштитата на интелектуалната сопственост во културата и во културното творештво.

Исполнувањето на овие услови во следниот петгодишен период треба да ја поттикне креативноста во културата во функција на севкупниот општествен развој, односно креативноста во културата да се рефлектира во сите преостанати сфери на општественото дејствување.

4. ПОСЕБНИ ЦЕЛИ ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ПО ОБЛАСТИ

4.1. ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

- Систематска идентификација, евиденција, документација и категоризација на културното наследство со преглед на годишни приоритети во заштитата на културното наследство.
- Вршење континуиран увид во состојбата на културното наследство и преземање мерки за непосредна заштита на културното наследство.
- Набавка и користење на современа опрема за истражување на културното наследство (што подразбира и обука на соодветни кадри) со цел да се намали ризикот од оштетување во текот на истражувањата и да се намалат трошоците.
- Создавање специјализирани лаборатории за истражување на културното наследство.
- Обезбедување оптимални услови за ревитализација на културното наследство со цел негово натамошно одржливо користење.
- Континуирана и засилена безбедносна заштита на културното наследство преку осмислени и координирани акции за спречување на дивите ископувања на археолошките локалитети и отуѓување (кражби, изнесување од државата) на културните добра, како и инсталирање видеонадзор на археолошките локалитети.
- Создавање услови за депонирање на иконите од верските објекти во музеите кои поседуваат соодветни услови за нивна безбедносна заштита.
- Континуирано донесување програми за заштита на културното наследство во случај на катастрофи и природни непогоди.
- Развој на културниот туризам преку осмислени интерсекторски стратегии и преку издржана програма која треба соодветно да го презентира културното наследство.
- Презентирање на сегменти од културното наследство на Република Македонија во странство преку изложби, стручни публикации (преведени на повеќе јазици), предавања, електронски публикации и меѓународни проекти.

- Примена на нови технологии, методи, образовни и маркетиншки политики за менаџирање на културното наследство.
- Континуирана поддршка на Центарот за дигитализација со цел да се создаде база на податоци за културното наследство како функционален систем за современо користење на документација за културното наследство.
- Формирање регионален специјалистички центар за едукација, тренинг и пренос на знаења за културното наследство во рамките на ИЗИИС, како дел од мрежата на Регионални специјалистички центри под покровителство на ИКРОМ, УНЕСКО и ИКОМОС.

4.2. МУЗЕЈСКА ДЕЈНОСТ

- Осовременување на музеите и на музејските поставки со цел да се популаризираат културните вредности.
- Создавање постојани поставки во националните музеи и откуп на музејски предмети со цел збогатување на збирките.
- Осовременување на депоата на националните музеи според меѓународни стандарди за соодветно чување на движното културно наследство.
- Поддршка на развојот на новите музејски форми, како: технички музеи, музеи на архитектурата, театролошки музеи, музеи-галерии на истакнати поединци-уметници кои дале особен придонес во развојот на македонската уметност.
- Поддршка на проекти за унапредување на музејската едукација и дигитализација, како и афирмирање на идејата за создавање Центар за едукација.
- Разрешување на имотно-правниот статус на меморијалните музеи и на спомен-собите и нивно доверување на управување на единиците на локалната самоуправа.
- Евиденција на колекциите на приватните сопственици заради нивно интегрирање во системот на заштита на културното наследство.

4.3. БИБЛИОТЕЧНА ДЕЈНОСТ

- Оптимално доближување на бројот на јавните библиотеки по жител во Република Македонија во согласност со стандардите на УНЕСКО.
- Поттикнување на развојот на библиотечниот автоматизиран информациски систем на Република Македонија.
- Дигитализација на библиотечните фондови и нивна имплементација во базите на светските дигитални библиографски центри и асоцијации.
- Поддршка на откуп на дела од домашни автори заради зголемување на библиотечниот фонд.

4.4. ЗАШТИТА НА АУДИОВИЗУЕЛНИТЕ ДОБРА

- Набавка и користење на современа дигитална опрема (што подразбира и соодветна едукација на кадарот) за заштита и презентација на аудиовизуелното наследство на новите дигитални формати.
- Реставрација и дигитализација на македонската филмска продукција.
- Заштитна евиденција, валоризација и дигитализација на Архивата на Македонската радио-телевизија.
- Континуирана размена на искуства и презентирање на аудиовизуелното наследство во странство особено во рамките на Европската асоцијација на кинотеки (АЦЕ) и Меѓународната федерација на филмски архиви (ФИАФ), како и континуирана соработка со филмските архиви (кинотеки) во светот.
- Ревитализација на споменикот на културата Хавзи–пашини конаци заради создавање услови за заштита, чување и презентација на аудиовизуелното наследство и негово натамошно користење за културни цели (едукативен центар и музеј на филмот).

4.5. ЗАШТИТА НА ДУХОВНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

- Евиденција на населени места/региони со изворни/родени говорители/носители на одреден говор или фолклорно добро преку теренски истражувања.
- Поддршка на програми за негување, меморирање и популаризација на духовното културно наследство.
- Изработка на Мапа на културниот диверзитет во Р. Македонија (во областа на духовното културно наследство – фолклорните традиции, народната култура, колективната меморија и јазиците на територијата на Македонија).

4.6. ЈАЗИЧНО НАСЛЕДСТВО И ЈАЗИЧНА КУЛТУРА

- Иницијатива за изработка на посебна развојна програма за подигнување на општото ниво на јазичната култура (говорење и пишување) во целата држава.
- Иницијатива за преземање соодветни мерки за уредување и унапредување на говорната (артикулациска) и писмената форма на македонскиот јазик и на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија во јавната комуникација и во печатените и електронските медиуми.
- Поддршка на иницијативите за нови актуелизирани изданија на постојниот Правопис на македонскиот стандарден (литературен) јазик, за изработка и објавување на Академска граматика на современиот македонски стандарден јазик и на Етимолошки речник.
- Поддршка на активностите за евиденција, обработка и дигитализација на корпусот на македонскиот јазик и на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија .

- Поддршка на иницијативата за основање Комисија за стандардизација на географски имиња.
- Објавување речници на македонскиот јазик и на јазиците на етничките заедници како современи стандарди за јазична едукација и интеракција.
- Грижа за јазичната разновидност преку издавање јазични прирачници.

4.7. КНИЖЕВНО ТВОРЕШТВО И ИЗДАВАЧКА ДЕЈНОСТ

- Основање Центар за книга како специјализирано, координативно и стручно тело кое ќе ги промовира писателите/авторите, преведувачите, лекторите и книгите со цел книгата да ја извршува својата културна, образовна, духовна и социјална функција.
- Соодветна финансиска поткрепа на трите сегменти на издаваштвото: творечкиот/авторскиот труд, дистрибуцијата и пласманот на книгата и социокултурната функција на издаваштвото. Во тој контекст, ќе се преземат мерки за стимулација на авторското творештво, за поддршка на младите автори, за субвенција на повеќегодишни авторски проекти и на новите иницијативи за креативно пишување и за поддршка на активности кои го поттикнуваат читањето, пред сè, кај младата популација.
- Зголемување на достапноста на малцинските книжевни творби преку поддршка и промоција на двојазични електронски изданија (македонски, албански, влашки, турски, српски и ромски).
- Поддршка на маркетингот во издаваштвото и субвенција на техничката реализација на книжевните продукти, на графичкиот и на веб-дизајнот на изданијата, подготовка за печатење и печатење и примена на креативните индустрии и на дизајнот за подобар пласман на книгата.
- Финансиска поддршка на странски издавачи за преводи на дела од македонската литература со високи вредности.
- Субвенција на лексикографските изданија, на уметничката и на книжеvnата периодика/списанија (класични и дигитални), на повеќејазичните веб-проекти и книжевни колекции со меѓународна рецепција.
- Презентација на македонската книжевност и издавачка продукција на реномираните меѓународни саеми организирани во европските центри (Франкфурт, Москва, Лајпциг, Париз, Варшава, Гетеборг, Болоња, Софија, Тирана и Белград).
- Практикување општа панорамска презентација на актуелната издавачка продукција, но и селективна промоција фокусирана на неколкумина автори за чишто дела постои интерес и кај странските издавачки куќи или кај земјата-домаќин на саемските и на други видови манифестации.
- Објавување електронски ДВД-изданија на печатените книги, кои можат полесно да се вградат во меѓународните мрежи и да се дистрибуираат.
- Подобрување на законската регулатива за издавачката дејност во Република Македонија.

4.8. ВИЗУЕЛНИ УМЕТНОСТИ, АРХИТЕКТУРА И ДИЗАЈН

- Стимулирање на ликовното творештво преку откуп на дела со коишто се збогатува ликовниот фонд на институциите од областа на културата.
- Осовременување на традиционалните галериски простори за презентација на ликовните проекти, а по потреба и отворање на нови.
- Систематизирање и презентирање на збирките на дела на најзначајните автори од Република Македонија кои ќе одлучат своето творештво да ѝ го остават на државата.
- Селективен пристап во изборот на колониите кои ќе бидат финансирани од Министерството за култура, како и разрешување на сопственичкиот статус на создадените дела на ликовните колонии.
- Афирмирање на потребата за основање меѓународна ликовна манифестација од врвен карактер.
- Утврдување соодветна концепција за претставување во странство со изнајмување познати галериски простори за изложби на автори од Република Македонија.
- Измена на законската регулатива заради создавање правна основа за издавање сертификати и лиценци за процена на оригиналноста, како и на естетската и културната вредност на делата.

4.9. МУЗИЧКО ТВОРЕШТВО И МУЗИЧКО-СЦЕНСКА ДЕЈНОСТ

- Афирмирање на потребата од основање концертна агенција како установа која ќе ги застапува македонските музички уметници и ќе посредува во организирање концерти низ Република Македонија и во странство.
- Поврзување на музичките институции (фестивали) од земјава со музичките институции во странство.
- Поддршка на независната и на алтернативната танцова продукција (приватни танцови театри, здруженија, независни продуценти).
- Отворање на музички нотен и книжевен центар – продавница со перспектива да прерасне во балкански музички центар.

4.10. ТЕАТАРСКА УМЕТНОСТ

- Осовременување на сценската техника на театрите со нови сценски технологии.
- Поддршка на домашни и меѓународни копродукции.
- Реализирање соработка со познати странски драмски автори, режисери или актери кои ќе работат на одредени театарски проекти во земјава со интенција ангажираните автори да помогнат во промоцијата на проектите во странство.
- Поддршка на независната и на алтернативната театарска продукција.

4.11. ФИЛМСКА УМЕТНОСТ И КИНЕМАТОГРАФСКА ДЕЈНОСТ

- Континуирано обезбедување средства за филмско производство.
- Развивање на современ препознатлив филмски израз на филмската продукција на Република Македонија.
- Создавање техничка база за продукција и постпродукција, како и афирмација и развој на идејата за создавање филмско студио.
- Поттикнување на копродукцијата со странските кинематографски продуценти.
- Привлекување странски инвестиции за филмската и за телевизиската продукција во Република Македонија преку стимулативни даночни решенија.
- Меѓународна промоција на филмското творештво на Република Македонија преку учество на филмски фестивали.
- Поддршка на програми за увоз и за презентација на значајни авторски/независни филмски дела од помалите кинематографии.
- Создавање стандардна кинорежа со арт-филмска програма во центрите за култура преку нивна адаптација за проекции на уметнички филмови и нивна фазна дигитализација.
- Афирмација на копродукциската улога на МРТ во домашната кинематографска продукција, но и на другите независни продукции наменети за телевизиско емитување.
- Афирмирање на идејата за основање Институт за филм, кој ќе ги обедини сите релевантни институции што се занимаваат со разни аспекти на аудиовизуелната дејност.
- Стимулирање на едукацијата во доменот на дефицитарни филмски кадри во Република Македонија во сите форми на редовното образование, како и преку развивање модели на соработка меѓу продукциите и високообразовните установи од оваа област.
- Развој на аматерската, алтернативната и на експерименталната кинематографија преку поддршка на соодветни организации и оригинални авторски проекти.
- Поттикнување на локалната самоуправа за афирмативен придонес во реализацијата на филмските проекти.
- Осовременување на легислативата за аудиовизуелната дејност преку донесување нов пропис за аудиовизуелната дејност, измена и дополнување на Законот за Филмскиот фонд на Република Македонија особено во делот на финансирањето и воведување лиценци за продуценти во правниот систем на Република Македонија.

4.12. МЕЃУНАРОДНА КУЛТУРНА СОРАБОТКА И МЕЃУНАРОДНИ КУЛТУРНИ МАНИФЕСТАЦИИ

- Зацврстување на релациите со меѓународните организации, како што се: УНЕСКО, Советот на Европа, Европската Унија, Меѓународната организација на франкофонијата, Форумот на словенски култури, Алијансата на цивилизациите и други.
- Водење конзистентна интеркултурна политика која ќе се реализира преку координирани, но непосредни средби на државници, дипломати, професори, уметници и експерти во рамките на значајни стручни и уметнички манифестации.
- Одржување на континуитетот во ратификацијата на меѓународните конвенции на УНЕСКО и на Советот на Европа и иницирање постапки за склучување/потпишување билатерални договори со земји со коишто не се регулирани односите, а особено со држави каде што има иселеништво од Република Македонија.
- Имплементирање на билатералните спогодби во рамките на евроинтегративните процеси во прилог на јакнењето на професионалните и институционалните капацитети на културата на Република Македонија при што ќе се води поголема грижа и за проекти со европска димензија
- Отворање културно-информативни центри во земјите со многубројно иселеништво од Република Македонија, како и во европските центри.
- Меѓународно претставување на Република Македонија во контекст на севкупната меѓународна политика на државата со координирани активности на сите сектори.
- Изработка на стратегија за меѓународно претставување на културата на Република Македонија во странство базирана на вредносни критериуми и анализа за потенцијалните консументи заради комплексно претставување на државата.
- Партиципација на македонски уметници во програмите на реномираните културни настани од типот на „Биенале на ликовната уметност и архитектура“ во Венеција и промоција на културното наследство и на современото творештво во градовите кои се прогласуваат за престолнини на културата.
- Меѓусекторска поддршка на комплексните манифестации кои ја афирмираат културата и уметноста на Република Македонија
- Годишно претставување на културата на Република Македонија во седиштата на меѓународните организации и актуелизирање на практиката дела на познати автори од Република Македонија да се подаруваат на меѓународните организации.
- Обезбедување поддршка (ГП-агенции) за анимирање на публиката во земјата во која се реализира меѓународното претставување на Република Македонија.
- Кофинансирање со средства од буџетот на Република Македонија за европските проекти кои се дел од програмата „Креативна/творечка Европа 2014-2020“ и давање стручна поддршка во пополнувањето на апликациите од Република Македонија во европските фондови.

- Стабилна, долгорочна и селективна поддршка на традиционалните меѓународни културни манифестации и проекти во државата (Охридско лето, Струшки вечери на поезијата, Мајски оперски вечери, Интерфест, Фестивал на филмската камера „Браќа Манакџи“, Млад отворен театар, Танц-фест Скопје, Охридска ПЕН-Конференција, проектот „Разноликост“ и др.).
- Поттикнување на локалната самоуправа за активно вклучување во реализацијата на програми за меѓународно претставување на Република Македонија.
- Развивање на иницијатива за воведување на манифестација „Балканска престолнина на културата“.
- Развивање на иницијатива, во соработка со градот Скопје, нашиот главен град да се номинира за титулата „Европска престолнина на културата“.

5. ОРГАНИЗАЦИСКИ, ФИНАНСИСКИ И АДМИНИСТРАТИВНИ МЕРКИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА

1. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА КУЛТУРАТА

Децентрализацијата обезбедува хармоничен однос меѓу демографскиот, економскиот и културниот развој, како и балансирање на регионалните и локалните културни разлики, разликите меѓу заедниците и разликите меѓу центарот и периферијата.

Децентрализацијата е процес кој кореспондира со современите концепти за развој на културата, особено со плуралистичкиот концепт, во кој локалните заедници стануваат фактор на културниот развој.

Доследното спроведување на децентрализацијата е една од основните претпоставки за темелна реформа во културата.¹

Заложба на Министерството за култура е процесите на децентрализација во културата етапно да продолжат со динамика што е условена од создавањето изворни буџети на општините како предуслов за креирање и за реализирање самостојна локална културна политика.

2. ДЕМЕТРОПОЛИЗАЦИЈА НА КУЛТУРАТА

Најголемиот број културни настани во Република Македонија се случуваат во неколку поголеми урбани средини, пред сè, во главниот град. Помалите центри,

1

Во вкупно 30 општини во Р. Македонија, 49 установи имаат статус на локални установи. Од нив, 28 се домови на културата и установи регистрирани за сценско-уметничката дејност, 13 се библиотеки, 6 се музеи и 2 се зоолошки градини.

особено руралните населени места, се препуштени на еднолични и аматерски културни збиднувања. За да се надмине јазот меѓу културниот центар и периферијата, од особен интерес за државата е да се зголеми подвижноста на установите и на културните содржини. На тој начин граѓаните ќе имаат порамноправен пристап до врвните културни и уметнички вредности, независно од нивната демографска припадност и местото на живеење.

Со деуретрополизацијата се создава и општествен амбиент за поттикнување на креативноста на регионално и на локално ниво во државата.

5.3 ДЕЕТАТИЗАЦИЈА И ДЕКОНЦЕНТРАЦИЈА ВО УПРАВУВАЊЕТО НА КУЛТУРАТА

Концептот на централистичко одлучување во културата во Република Македонија делумно е демократизиран со работата на Советот за култура, составен од истакнати интелектуалци, уметници и творци од областа на културата и уметноста со коишто министерот за култура се консултира при донесувањето на важни одлуки во врска со програмските активности. Исто така, при селектирањето на проектите од областа на културата и при распределбата на средствата од Буџетот на Република Македонија се ангажираат комисији и надворешни соработници.

Во наредниот период во културата ќе се применуваат механизми на одлучување и управување кои ќе овозможат уште поголема автономија на одлучувачките инстанци. Во тој контекст, во иднина ќе се зголемат надлежностите на Советот за култура, кој освен консултативни, ќе има и одлучувачки надлежности. Исто така, ќе се инсистира на јавно презентирање на проектите, што ќе биде во функција на отчетност и запознавање на пошироката јавност со квалитетот и со ефектите од проектите што се реализирани со средства од Буџетот на Република Македонија. На овој начин ќе се процени културната продукција и на националните установи и на другите субјекти кои реализираат проекти од областа на културата.

Централното одлучување за националните установи може да се премости и преку „делегиран буџет на националните установи“, врз принципот на доделување утврден износ на средства потребни за работа на националните установи. Тие, во согласност со проектираните средства, самостојно ќе ја програмираат работата на установата. Со ваквиот начин на финансирање, установите ќе добијат целосна автономија, а директорите и кадарот во установите ќе се мотивираат да бараат дополнителни материјални средства (донации, грантови и спонзорства), да остваруваат сопствени приходи преку: нудење квалитетни услуги, приходи од влезници, членарини и аплицирање пред европските и пред другите фондови. Истовремено, ќе се воведат и механизми за следење на ефективност и ефикасноста на работата на управувачките структури преку склучување менаџерски договори, доставување извештаи за нивната работа и други вредносни критериуми како индикатори за нивната успешност. Законските решенија за избор на директори на националните установи ќе се унапредат преку воведување селективни механизми и мерливи вредносни критериуми кои ќе овозможат транспарентен и непристрасен избор на квалитетни кадри.

5.4. ЈАВНИ ПРИВАТНИ ПАРТНЕРСТВА ВО КУЛТУРАТА И ДРУГИ ПРИВАТНИ ИНИЦИЈАТИВИ

Развојот на современата култура подразбира имплементација на нови форми на соработка меѓу јавниот и приватниот сектор. Јавните приватни партнерства во културата се значаен инструмент за одржливиот развој на културата, а се и во функција на демонополизација на културата. Од особен интерес за развој на културата е да се поддржуваат иницијативите за концесии и јавно приватно партнерство во сите сегменти на културното дејствување.

Приватната иницијатива, освен во веќе воспоставените механизми за стимулација во дејностите од областа на културата, ќе се поттикнува и во областа на заштитата на културното наследство, во делот на конзервација и реставрација на културните добра, и тоа преку субвенција на приватните конзерваторски работилници, ателјеа за проектирање и изведување, специјализирани занаетчиски работилници, како и мали претпријатија за производство на градежни материјали за конзервација.

5.5. СОВРЕМЕНА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА КУЛТУРАТА

Техничката и просторната опременост на институциите е еден од предусловите за остварување на квалитетна културна продукција. Министерството за култура ќе продолжи да обезбедува средства за редовно одржување, санирање, опремување и осовременување на постојните објекти, како и за изградба на нови, кои се неопходни за остварување на културата.

Просторните и техничките капацитети на националните установи ќе бидат достапни и за реализирање на проекти на независниот културен сектор.

5.6. НАЦИОНАЛНИТЕ УСТАНОВИ И НИВНАТА УЛОГА ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА КУЛТУРА

Од стратегиски интерес за културата во Република Македонија е да се направат неопходните трансформации и реорганизации на културниот систем со цел да се имплементираат новите културни политики и развојни приоритети.

Мрежата на националните установи во периодот 2013-2017 година ќе се реформира врз основа на темелни анализи и компаративни истражувања кои јасно ќе ја дефинираат улогата на секоја национална установа од областа на културата во општеството. Исто така, континуирано ќе се врши и процена на работата на националните установи врз основа на научни критериуми.

Во тој контекст, потребно е да се преиспитаат и да се рedefинираат следниве аспекти на мрежата на културни установи во Република Македонија:

- функционирањето на театрите во составот на центрите за култура;
- организациската поставеност на заштитата на културното наследство;
- законски предвиденото трансформирање на постојните заводи и музеи во Охрид, Битола, Прилеп, Струмица и во Штип во надлежни установи за заштита на недвижното културно наследство, конзерваторски центри, музеи и други надлежни установи за заштита на движното наследство;
- можноста за обединување на постојните центри за култура во Дирекција на центри за култура како координативна национална установа и

- модернизација на центрите за култура со цел да бидат функционални, економични и ефикасни во доближувањето на културата и на уметноста до пошироките социјални слоеви.

5.7. МАНИФЕСТАЦИИ И ФЕСТИВАЛИ ОД ОБЛАСТА НА КУЛТУРАТА

Во Република Македонија се одржуваат голем број фестивали и манифестации финансирани од Министерството за култура. Во наредниот период, врз основа на темелна анализа на фестивалската практика во Република Македонија, ќе се направи строга селекција, ревалоризација и, конечно, категоризација на фестивалите и на манифестациите што ќе бидат финансирани од Министерството за култура. За таквите манифестации ќе се предвидат и повеќегодишни договори за соработка со Министерството за култура.

Преку Министерството за култура ќе се финансираат, парцијално, само оние локални манифестации што имаат интеркултурен карактер, што се во функција на зближување на културните заедници во Република Македонија и афирмираат важни сегменти од културното наследство на Република Македонија.

Селекцијата ќе се врши врз основа на следниве критериуми:

- потврдено реноме на манифестацијата, традиција и континуитет;
- оригиналност на програмската концепција со цел да се избегне дуплирање на културната функција и инфлација на слични програмски содржини;
- придонес во афирмацијата на творештвото од домашните автори;
- меѓународен и регионален карактер на манифестацијата и соодветен програмски концепт (бројност на учесниците и на државите застапени во програмата);
- одгласите за манифестацијата во меѓународните стручни кругови, во медиумите;
- долгорочни ефекти од манифестацијата врз развојот на културата во Република Македонија;
- поврзаност на манифестацијата со соодветна мрежа на меѓународни субјекти (фестивали, конференции, асоцијации).

Во наредниот период за манифестациите „Охридско лето“ и „Струшки вечери на поезијата“ ќе се формираат и посебни совети кои ќе ја дефинираат нивната програма. Во советите ќе партиципираат еминентни уметници, добитници на значајни признанија што се доделуваат на манифестациите и слично.

5.8. ФИНАНСИРАЊЕ НА КУЛТУРАТА

Финансирањето на културата е битен предуслов за нејзиното остварување. Од општествен интерес е во идниот период да се настојува да се зголеми процентот на буџетските средства што се издвојуваат за програмски дејности во културата, уметноста и културолошките истражувања.

Министерството за култура ќе ја примени законската можност за повеќегодишно финансирање на некои проекти од особен интерес.

Неопходно е економската основа и материјалните претпоставки на културниот развој на Република Македонија да се прошируваат и со вонбуџетски извори на финансирање, како, на пример:

- партнерство со локалната самоуправа;
- јавно приватно партнерство;
- развој на креативните индустрии;
- аплицирање со проекти во фондовите на Европската Унија и во УНЕСКО;
- спонзорства, грантови и донации од домашни и од меѓународни фондации и од странските амбасади;
- законски, економски и даночни поволности на донаторите на културни и уметнички дејности;
- издавање под закуп на слободниот простор во установите;
- преориентација на буџетското кон фондовско финансирање;
- создавање мрежи на „пријатели на уметноста“ меѓу домашните и странските компании и
- измена на законската регулатива - членови на управните одбори на националните установи да бидат претставници на релевантни успешни домашни компании и лица со менаџерски способности и искуства.

5.9. ДАНОЧНИ И ЦАРИНСКИ ПОТТИКНУВАЊА ВО КУЛТУРАТА

Поволниот општествен амбиент за развој на културата подразбира јавна и медиумска свест дека културата не е само пасивен потрошувач на буџетски средства, туку придонесува за економскиот и социјалниот развој на државата.

Во претстојниот период е потребно да се преземат сите неопходни мерки за да се создаде поволен амбиент за развој на културата, првенствено преку воведување даночни и царински бенефиции за културата.

Иако во законодавството на Република Македонија постојат законски регулативи за даночни и царински олеснувања за културата, тие сè уште не функционираат како ефикасна економска категорија и сè уште постои сомневање дека даночните олеснувања одат на штета на фискалните приходи на државата. Во периодот 2013-2017 година ќе се преземат неопходни мерки за субјектите (спонзори, донатори) кои вложуваат средства во развојот на културата да добиваат стимулативни даночни привилегии, како и престижна морална сатисфакција (јавни признанија и награди за најуспешните донатори). Во тој контекст, со закон ќе се дефинираат јавниот интерес во културата и критериумите за негово утврдување со што ќе се поедностави административната постапка за даночните олеснувања за спонзорства и донации во културата. Министерството за култура ќе достави и иницијативи за измена на даночните прописи (за намалување на даноците за културата) и на царинските прописи (за проширување на царинските ослободувања за предмети кои се неопходни за репродукција на културата). Исто така, Министерството за култура ќе предложи и воведување на даночни оптоварувања за субјекти кои промовираат проекти без никакви вредности и естетика.

5.10. ЗАКОНОДАВСТВОТО ВО ОБЛАСТА НА КУЛТУРАТА

Системските законски решенија во областа на културата во Република Македонија претставуваат само општа рамка за функционирање на системот на културата и стимулативна основа за унапредување на културните и на уметничките дејности. Суштински, за развој на културата се неопходни и соодветни законски прописи во областа на работните односи, буџетската и фискалната сфера и локалната самоуправа.

Република Македонија ги усогласува законските регулативи и практики во сферата на културата по примерот на законските обрасци во државите-членки на Европската Унија.

Министерството за култура ќе ги утврдува облиците за поттикнување и помагање на културата и со посебни краткорочни и долгорочни културни политики. Истовремено, ќе се инсистира на доследна имплементација на законите, особено преку елиминацијата на сите субјективни фактори кои влијаат на имплементацијата.

5.11. КАДРОВСКАТА ПОЛИТИКА ВО КУЛТУРАТА

Законските акти за вработување кадри во областа на културата подразбираат почитување и примена на формално-правните механизми: оглас за вработување и аудиција, реаудиција, тестирање и рецензија, вработување на определено работно време до 5 години.

Поради спецификите на културата, правата од работен однос во културата ќе бидат регулирани со системскиот закон за културата.

За да може да се развива и да се осовременува културата, неопходно е да се создадат концепциски, програмски, материјални и финансиски услови за перманентна обука/тренинг, специјализирање, усовршување, како и подмладување на кадрите во културата.

За таа цел, Министерството за култура ќе соработува со Министерството за образование и наука за да се осовременат облиците на едукација во областа на културата во високото образование (дипломски, постдипломски и докторски студии), како и во научно-истражувачката дејност во сферата на културата и уметноста. За остварување на оваа цел, ќе се преземат и неопходни мерки за стипендирање и поддршка на младите талентирани кадри во областа на креативните индустрии, културниот менаџмент и маркетингот.

За да се надмине хроничниот недостиг од специјализиран стручен кадар во областа на непосредната заштита на сите видови културно наследство, неопходно е, во блиска иднина, да се изгради посебна стратегија за формирање и за развој на кадрите за непосредна заштита на културното наследство (тренинзи, семинари, советувања, специјализации, јавно приватно партнерство, соработка со домашни и со странски невладини организации, со УНЕСКО итн.).

5.12. ВАЛОРИЗАЦИЈА НА УМЕТНИЧКИОТ И НА СТРУЧНИОТ ТРУД НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО ОБЛАСТА НА КУЛТУРАТА

Еден од приоритетите на Министерството за култура е соодветна финансиска валоризација на трудот на творците, уметниците, како и на вработените во установите од областа на културата.

Со цел да се подобрат состојбите во сферата на културата и да се надминат некои диспропорции во валоризацијата на трудот, потребно е да се донесе нов колективен договор за култура со којшто ќе се утврдат критериумите и коефициентите за вреднување на сложеноста на работните места, вложениот труд и резултатите од трудот, а со тоа ќе се утврди и неопходната хиерархија на звањата во културата.

Освен тоа, ќе се преземаат и соодветни законски мерки за давање поповолни услови за стекнување право на пензија на балетските и на другите танцови уметници во Република Македонија во согласност со искуствата во државите-членки на ЕУ.

Министерството за култура, имајќи ја предвид комплексноста на културата, ќе иницира и измена на законската регулатива која ќе овозможи, освен уметниците, право на поволности од средствата од Буџетот на Република Македонија (уплата на придонеси за здравствено, пензиско и инвалидско осигурување) да имаат и другите лица што вршат стручни и едукативни работи во културата.